

УДК 349.22

Ю. А. Чуприна
здобувач кафедри трудового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В АСПЕКТІ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

Постановка проблеми. Маємо константувати, що сьогодні глобалізація – це загальносвітова тенденція, яка зачіпає не тільки економіку країн, але і стимулює процеси інтеграції в інших сферах людської діяльності, в тому числі і в сфері освіти, саме тому освіта з категорії національних пріоритетів розвинених країн переходить в категорію світових пріоритетів. Очевидно, що в сучасному світі існує гостра потреба в міжкультурній комунікації. Прихильність окремих груп, спільнот і народів до особливого способу мислення, спілкування або прогресу має глибоке коріння в історії, культурі та релігії. Незважаючи на це, зростає суспільство глобалізації, контакти між людьми з сусідніх і далеких держав, а також пов'язані з цим інші віяння часу приймають загальний характер.

Дійсність ХХІ століття вимагає нової системи освіти – «інноваційного навчання», яке сформувало б у здобувачів здатність до проєктивного визначенню майбутнього, відповідальність за нього, віру в свої можливості впливати на це майбутнє.

Необхідність створення єдиного простору в галузі освіти та професійної навчання визначають тенденції соціального та економічного розвитку Європи і України. Перехід до економіки, заснованої на знаннях, що володіє потенціалом до стійкого економічного росту, зміцненню соціальних зв'язків, ставить нові завдання перед системою розвитку людських ресурсів. У сучасному суспільстві освіта стала однією з найбільших сфер людської діяльності. Вона стає сьогодні потужним чинником зміни всього суспільства, що забезпечує високу мобільність окремої людини і, разом з тим, його інтеграцію в різні соціальні групи. Помітно підвищилася соціальна роль освіти, це підтверджується розумінням того, що найважливішою цінністю і основним капіталом сучасного суспільства є людина, здатна до пошуку та освоєння нових знань і прийняття нестандартних рішень. Розширення міжнародних відносин в системі професійного розвитку науково-педагогічних працівників відкриває нові перспективи і можливості, ставить цілий ряд нових завдань перед закладами вищої освіти, а також висуває певні вимоги до системи освіти і професійного розвитку в цілому. Найважливішим завданням, що стоїть перед системами професійного розвитку і навчання як в Європі, так і в Україні є розвиток суспільства, заснованого на знаннях, і забезпечення відкритості ринку праці

для всіх громадян. Не менш складною завданням стає необхідність постійної адаптації цих систем до нововведень і мінливих потреб суспільства.

Мета даної статті розглянути питання професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в аспекті міжнародної співпраці.

Аналіз останніх досліджень. Порушене питання досліджували такі науковці: М. Г. Александров, А. С. Барський, Ю. М. Бурнягіна, Н. М. Вапнярчук, К. М. Гусов, В. В. Жернаков, В. Л. Костюк, О. М. Кримська, О. С. Пашков, К. М. Плєсньов, О. І. Процевський, А. М. Слюсар, В. І. Щербина, О. М. Ярошенко та ін. Проте ученими досліджувалися лише окремі аспекти професійного розвитку працівників, але не приділено увагу питанням професійного розвитку науково-педагогічних працівників саме в контексті міжнародної співпраці.

Виклад основного матеріалу. Професійний розвиток, зокрема науково-педагогічних працівників, це основа конкурентоспроможності економіки країни. Професійна освіта – це тісний зв'язок з ринком праці, організаціями роботодавців. Оскільки єдність теорії і практики, міждисциплінарний, інтегрований підхід до освітнього процесу, акцент на актуалізацію отриманих умінь і знань у професійній діяльності – це головні принципи компетентнісного підходу, що лежить в основі як українських, так і європейських освітніх стандартів професійної освіти.

У той же час проблема міжнародного співробітництва в сфері професійного розвитку в даний час мало вивчена, хоча, як зазначено вище, безумовно, актуальна.

Відповідно до частини першої статті 59 Закону України «Про освіту» професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації [1].

Слід зауважити, що у зарубіжній науці інтерес до проблеми професійного розвитку виник вперше в рамках професійної психології. Спочатку він був обумовлений в першу чергу завданнями підвищення продуктивності праці, ефективності виробництва в цілому, але потім все в більшою мірою

відбувалася гуманізація цієї галузі психології, завдяки появі нових психологічних теорій особистості. Необхідно відзначити, що більшість західних дослідників замість поняття «професійний розвиток» оперують поняттям «кар'єра» (Career), яке позначається ними, як «життєва кар'єра», «ключові моменти кар'єри», «моделі (типи) кар'єри», «розвиток кар'єри», «вибір кар'єри». Дж. ВанМаанен стверджує, що кожна людина в сучасному суспільстві робить якусь кар'єру, «блискучу або жалюгідну», «успішну або нещасну» [2]. Норвезькі дослідниці К. Skrede, К. Sornes вважають, що поняття кар'єри потрібно розуміти в двох аспектах: як соціальну модель просування по роботі, що має громадські обмеження, і як історію життєвого шляху людини.

У США професійний розвиток викладачів університетів спрямовують на фундаментальну, методичну, психолого-педагогічну, соціально-гуманітарну, інформаційно-технологічну, практичну підготовку. «Психолого-педагогічна компетентність – це сукупність теоретичних психолого-педагогічних знань, практичних умінь і навичок психолого-педагогічного спілкування і розвитку особистісних характеристик, що дозволяють творчо здійснювати професійно-педагогічну діяльність, гуманізувати її, змінювати відповідно до конкретної педагогічної ситуації, досягаючи якісних результатів у навчанні, вихованні та розвитку учнів» [3, с. 14].

Тобто, міжнародна діяльність університетів у галузі підвищення кваліфікації повинна бути спрямована на вирішення таких основних завдань:

1. Участь співробітників і викладачів університету в професійних стажуваннях і курсах підвищення кваліфікації за кордоном.
2. Проведення спільних досліджень в галузі науково-дослідницької та науково-методичної діяльності закладів вищої освіти – партнерів.
3. Участь в спільних підприємствах, конференціях і міжнародних виставках.
4. Взаємодія в процесі підготовки збірників наукових праць, монографій, статей та інше.
5. Реалізація спільних академічних проектів.
6. Здійснення міжуніверситетських обмінів і контактів із закордонними університетами і фондами (Зовнішня академічна мобільність, що включає мобільність студентів і викладачів; подвійне дипломування).

При цьому ефективність співпраці визначається тим, наскільки дії країни і використовувані ресурси відповідають її пріоритетам і дозволяють досягти поставлених внутрішніх і зовнішніх цілей. В якості основних ресурсів, що визначають успішність партнерства, можна виділити двосторонні і багатосторонні угоди.

Обов'язково маємо акцентувати увагу щодо питання розвитку науки та екстраполяції резуль-

татів наукових досліджень як у освітній процес, так і в різні галузі економіки.

Саме тому змістовий компонент професійного розвитку охоплює:

– знання: фахові (в галузі наукового знання), педагогічні (знання дидактики і теорії виховання), психологічні (знання психології міжособистісних відносин в колективі), управлінські (самоуправління особистості, управління колективом);

– навички і вміння (володіння відповідними методами викладання та освоєння навчальної дисципліни і відповідного рівня академічної програми; використання відповідних освітніх технологій; застосування методів оцінювання ефективності педагогічної діяльності; забезпечення якості та удосконалення професійної практики; розробки наукових проектів та визначення його часових меж; розробки бюджету наукових розробок; написання пропозиції для отримання грантів та формування звітів; одночасного збалансування різноманітності потреб наукової та педагогічної діяльності тощо) [4, с. 99];

– цінності й ставлення (загальнолюдські, культурні, національні, професійні тощо).

Аналізуючи особливості професійного розвитку закордоном, можна зробити висновок, що професійний розвиток науково-педагогічного персоналу університетів спрямовано на оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для забезпечення підтримки навчання й науково-дослідної роботи студентів: наукова діяльність – розвиток глибокого розуміння навчальної дисципліни, професії, усвідомлення особливостей навчального досвіду студентів, необхідності рефлексії задля розвитку та удосконалення індивідуальної роботи педагога; педагогічна діяльність, сконцентрована навколо студента, – спрямування педагогічної діяльності та навчання на потреби, сприйняття й досвід студентів, використання рефлексивної практики з метою заохочення навчання; лідерство та заохочення навчання і педагогічної діяльності – використання знань, досвіду та усвідомлення задля здійснення лідерської практики, менторства щодо осіб, груп студентів, кафедри у сфері створення, управління та розвитку методики викладання та навчальної діяльності студентів [5].

Динаміка розвитку світової системи освіти і її інтегративний характер сьогодні очевидні. Виявляється тенденція поглиблення міждержавного співробітництва в сфері освіти. Активність розвитку даного процесу залежить від потенціалу національної системи освіти і від рівних умов партнерських відносин між державами і окремими учасниками.

Тенденція до інтеграції передбачає істотне збільшення в світовій освіті Відкритих, Електронних і Мережевих університетів, основне зростання яких припадає на останнє десятиліття.

Ще однією важливою тенденцією в розвитку світової освіти є значне поширення нововведень при збереженні вже сформованих національних традицій і національної ідентичності країн і регіонів. Простір нашої цивілізації стає сьогодні полікультурним і соціально-орієнтованим на розвиток людини і цивілізації в цілому, більш відкритим для формування міжнародного освітнього середовища, наднаціональним за характером знань і залученню людини до світових цінностей.

Аналізуючи міжнародний досвід щодо професійного розвитку науково-педагогічних працівників, а саме міжнародної співпраці, ми можемо відзначити необхідність існування гнучких програми підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників, які дозволяють вибудувати індивідуальні траєкторії навчання. Дана можливість з'явилася, завдяки модульності побудови програм і варіативності вибору модулів. Перевагами блочно-модульної моделі підвищення кваліфікації, на нашу думку, є: єдина і зручна методологія побудови програми курсів підвищення кваліфікації; легке коригування програм курсів і адаптація стосовно до потреб слухачів; відкритість програми для подальшого вдосконалення шляхом розробки додаткових модулів; можливість вивчення слухачами окремих модулів за вибором в системі безперервного підвищення кваліфікації; зближення систем освіти країн – учасниць Болонського процесу; створення більш гнучкого і універсального способу організації процесу навчання; підвищення якості навчання за рахунок локального, покорокового його побудови на основі створення оптимізуючи освітні програми, що мають гарне навчально-методичне забезпечення.

Інтенсивності занять сприяє використання активних та інтерактивних методів навчання, що підвищують інтерес викладачів до досліджуваного матеріалу, що орієнтують навчальний процес на досягнення особистісних результатів. Аналіз досвіду міжнародного співробітництва дозволяє підкреслити пріоритетність інтерактивних стратегій організації занять для слухачів. Модулі, побудовані на основі реалізації стратегії інтерактивності, традиційно більш популярні у слухачів, а освоєний таким чином матеріал частіше стає основою для підсумкової кваліфікаційної роботи і вибору напрямку самоосвіти.

Відзначимо, що структура інтерактивних освітніх стратегій – це конкретне втілення узагальнених принципів нових педагогічних парадигм, суть яких полягає в тому, що головний агент в освіті – навчається.

Завдання сучасної освіти в рамках компетентнісного підходу – формування у учнів навичок відкриття власного знання і формування власних компетенцій. Управління інтенсивністю занять здійснюється за рахунок скорочення традиційної

аудиторного навантаження і переходу до системи роботи з індивідуальним наставником, це спрощує також реалізацію програм додаткової професійної освіти в режимі дистанційного навчання. Компенсувати скорочення аудиторного навантаження можливо і за рахунок самостійної роботи, для цього ми постачаємо слухача різними джерелами інформації: навчально-методичними матеріалами та електронними підручниками власної розробки, інформаційними дисками, загальнодоступними ресурсами в мережі Інтернет і таке інше.

Висновки. Узагальнюючи сказане, проблема забезпечення професійного розвитку викладачів університетів є комплексною і вимагає подальших досліджень, зокрема, і в аспекті міжнародної співпраці. Маємо констатувати, що міжнародне співробітництво в системі професійного розвитку науково-педагогічних працівників реалізується в формі інтенсивного організаційного та інтелектуального взаємодії партнерів один з одним, бажаним ефектом міжнародної інтеграції є досягнення академічної мобільності студентів і викладачів в рамках міжнародного та національного освітнього простору, а також організація міжнародного освітнього центру підготовки, професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 2657-VIII, стор. 5, ст. 380.
2. Häyrynen Yu. Training and professional career. Development and perspective on career. Papers of expert course Approaches and methods of organizing and practicing careers counselling in various contexts. Moscow-Helsinki 10-26 January 1996. С. 9.
3. Лісова Н. І. Розвиток психолого-педагогічної компетентності молодих учителів у системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К., 2005. 20 с.
4. Гаврилюк М. В. Феномен лідерства в університетській освіті (на матеріалах Англії та Уельсу). Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2011. 120 с.
5. The UK Professional Standards Framework for teaching and supporting learning in higher education. The higher education academy, 2003. 4 p.

Анотація

Чуприна Ю. А. Деякі актуальні питання професійного розвитку науково-педагогічних працівників в аспекті міжнародної співпраці. – Стаття.

У статті розглядаються питання професійного розвитку науково-педагогічних працівників в рамках міжнародного співробітництва. Відповідно до принципу безперервності освіти актуалізується проблема розвитку кадрового потенціалу як в Європі, так і в Україні в системі професійної розвитку науково-педагогічних кадрів. З урахуванням специфіки діяльності закладів вищої освіти і особливостей їх освітніх потреб розглядаються необхідні компоненти індиві-

дуального освітнього маршруту освоєння додаткових професійних програм. Аналізується професійний розвиток науково-педагогічних працівників в зарубіжних країнах. Вказується, що змістовний компонент професійного розвитку науково-педагогічних працівників обов'язково має враховувати розвиток науки та екстраполяції результатів наукових досліджень у освітній процес.

Ключові слова: професійний розвиток, науково-педагогічні працівники, людський потенціал, ринок праці, міжнародна співпраця, продуктивність праці.

Summary

Chuprina Y. A. Some current issues of professional development of scientific and pedagogical workers in the aspect of international cooperation. – Article.

The reality of the XXI century requires a new system of education – “innovative learning”, which would form the ability of applicants to projectively determine the future, responsibility for it, faith in their ability to influence this future.

The need to create a single space in the field of education and vocational training is determined by the trends of social and economic development of Europe and Ukraine. The transition to a knowledge-based economy with the potential for sustainable economic growth and the strengthening of social ties poses new challenges to the human resources development system. In modern society, education has become one of the largest areas of human activity. Today it is becoming a powerful factor in changing the whole society, ensuring high mobility of the individual and, at the same time, his integration into various social groups. The social role of education has significantly increased, which is confirmed by the understanding that the most important value and the main capital of modern society is a person capable of finding and mastering new knowledge and making non-standard decisions. The expansion of international relations in the system of professional development of scientific and pedagogical workers opens new perspectives and opportunities, sets a number of new tasks for higher education institutions,

as well as makes certain demands on the system of education and professional development in general. The most important task facing the systems of professional development and training both in Europe and in Ukraine is the development of a knowledge-based society and ensuring the openness of the labor market for all citizens. No less difficult is the need for constant adaptation of these systems to innovations and changing needs of society.

The article considers the issues of professional development of scientific and pedagogical workers in the framework of international cooperation. In accordance with the principle of continuity of education, the problem of human resources development is relevant both in Europe and in Ukraine in the system of professional development of scientific and pedagogical staff. Taking into account the specifics of the activity of higher education institutions and the peculiarities of their educational needs, the necessary components of the individual educational route of mastering additional professional programs are considered. The professional development of scientific and pedagogical workers in foreign countries is analyzed. It is pointed out that the content component of the professional development of scientific and pedagogical workers must take into account the development of science and extrapolation of research results into the educational process.

Summarizing the above, the problem of ensuring the professional development of university teachers is complex and requires further research, in particular, in the aspect of international cooperation. We must state that international cooperation in the system of professional development of research and teaching staff is realized in the form of intensive organizational and intellectual interaction of partners with each other, the desired effect of international integration is to achieve academic mobility of students and teachers educational center for training, retraining and advanced training of scientific and pedagogical staff.

Key words: professional development, scientific and pedagogical workers, human potential, labor market, international cooperation, labor productivity.